

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของ ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎี และการวิจัย ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2.2 แนวคิดทุนวัฒนธรรม
- 2.3 การอนุรักษ์
- 2.4 นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 2.5 การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.6 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 2.7 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
- 2.8 การบริหารนักท่องเที่ยว
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีความชัดเจนในการมองเห็นคุณค่าของชุมชน ดังปรากฏ ฎาใน แนวทางพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย ของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภาได้เสนอแนวคิด 6 ข้อ 1) เน้น การพัฒนาแบบกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมของคนไทยซึ่งไม่คำนึงถึงการแข่งขัน ระหว่างปัจเจกชน 2) ปลูกจิตสำนึกแบบชุมชนในด้านความรัก ความสามัคคี ความภาคภูมิใจใน ท้องถิ่น 3) มีกระบวนการผลิตซ้ำจิตสำนึกชุมชนโดยผ่านปัญญาชนของท้องถิ่น นักวิชาการในเมือง นักพัฒนาและผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนต่อไป 4) มีกลุ่มชาวบ้านใน

รูปของการจัดองค์กร เช่น สหกรณ์ สมาพันธ์ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอก 5) มีการประสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 6) มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยช่วยกันอนุรักษ์ปกป้องธรรมชาติเพื่อคงความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนมีความหมายในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยความรู้และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาชีวิตรวมถึงการปฏิเสธอำนาจของรัฐและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่จะเข้ามาครอบงำทางความคิด ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมของชุมชนของฉัตรทิพย์ นาถสุภา(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , 2537) ให้ความสำคัญกับ ชุมชน หมู่บ้าน ว่าเป็นองค์กรที่มีพลัง หมู่บ้านไทยยังมีพลังยึดเหนี่ยวกันไว้แม้จะถูกแรงกระแทกจากภายนอกทั้งนี้เป็นผลมาจาก 1) ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจระหว่างสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติพึ่งพากัน 2) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ 3) ลักษณะพิเศษของรัฐศักดินาไม่เข้าใจและได้เข้าไปจัดการกระบวนการผลิตในระดับหมู่บ้าน โดยการบริหารการปกครองในอดีตให้ความสำคัญเพียงหมู่บ้านทำหน้าที่ส่งส่วยให้ตามที่ต้องการเท่านั้น ทำให้ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดำรงอยู่ระบบร่วมในทรัพย์สินคือเป็นหัวใจของชุมชน

2.2 แนวคิดทุนวัฒนธรรม

2.2.1 แนวคิดทุนนิยมของ บูดิเยอร์ (Pierre Bourdieu, 1983) กล่าวว่าทุนวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่มี 3 รูปแบบกล่าวคือ 1) ใน embodied state เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนและกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน ได้แก่ ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่มและความเชื่อ 2) ใน objectified state เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก 3) institutionalization state หรือความเป็นสถาบันซึ่งสามารถทำให้เกิดความเป็นรูปธรรม เช่น กติกา การยอมรับที่หลากหลาย ๆ คนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบันพระมหากษัตริย์ วัดและโรงเรียน การศึกษาวัฒนธรรมของบูดิเยอร์จะไม่เน้นคำตอบในเชิงเศรษฐศาสตร์หากแต่ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาทรัพยากรบุคคล จิตสำนึกในศักดิ์ศรีและอำนาจแห่งตน การสร้างวัฒนธรรมที่มีการเท่าเทียมกัน

2.2.2 แนวคิดทุนวัฒนธรรมของ อมรา พงศาพิชญ์ (2546) เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง ยอมรับวัฒนธรรมและสิ่งใหม่จากภายนอกและสามารถนำทั้งสิ่งใหม่มาผสมผสานกับสิ่งเก่าที่มีอยู่แล้วรับให้เข้ากับวิถีชีวิตไทยได้ตลอดเวลาทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นในการศึกษาทุนวัฒนธรรมเป็นการศึกษาที่มีความละเอียดอ่อน การมองวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมซึ่งไม่สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพราะ ทุนทางวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตที่จะต้องศึกษาครอบคลุมทั้งบริบททางสังคมและเงื่อนไขวิถีชีวิต

2.2.3 แนวคิดทุนวัฒนธรรมของ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ได้วิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมเป็นทุนสำคัญในสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งในยุคทุนอุตสาหกรรมเป็นทุนหลักโดยมีการบริการเข้ามาเป็นทุนกำลังระหว่างทุนภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทุนวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับความเติบโตระหว่างอุตสาหกรรมกับภาคบริการโดยมีสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products) แสดงความเจริญเติบโตของทุนวัฒนธรรม การศึกษาในเรื่องนี้ให้ศึกษาได้จากสินค้า หรือบริการที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม (Embodied Culture) เป็นผลผลิตที่ การวิเคราะห์การเติบโตของทุนวัฒนธรรมมีอาจแตกต่างหากจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและพัฒนาการของทุนหลักในระบบทุนนิยมโลก(รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ 2546, 17-18)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม เป็นทุนที่สำคัญทางสังคมเศรษฐกิจที่แสดงถึงความเติบโตของภาคบริการ และมีการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม การตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบทุนทางวัฒนธรรม หรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเปรียบเสมือนสินทรัพย์มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage assets) เพื่อใช้ประโยชน์หรือบริโภคของนักท่องเที่ยวในลักษณะของสินค้าทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น (McKercher and du Cros, 2002) ควรคำนึงถึงการคงอยู่ของคุณค่าทางวัฒนธรรม การแสวงหาจุดที่เหมาะสมสำหรับการปรับเปลี่ยนทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้ความสำคัญกับระดับคุณค่าที่แตกต่างของวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ และสัมผัสไม่ได้ (tangible and intangible culture) ถือว่ามีความจำเป็นสำหรับการสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของกฎบัตรแห่งสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ ICOMOS ว่าด้วยหลักการ และแนวทางจัดการการท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม (ICOMOS, 1999)มุ่งให้โอกาสการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมทั้งทางด้านกายภาพ สติปัญญา และอารมณ์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเคารพในความแตกต่างของคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งพื้นที่ใดมีความสำคัญทางวัฒนธรรมจะพิจารณาจากคุณค่าทางสุนทรียภาพ (aesthetic value) คุณค่าทาง

ประวัติศาสตร์ (historic value) คุณค่าทางวิทยาการ (scientific value) และคุณค่าทางสังคม (social value) (the Australia ICOMOS Burra Charter, 1999)

หลังจากการจำแนกประเภทของคุณค่าทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ แล้ว ส่วนถัดไปคือ การประเมินระดับความสำคัญของคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมต่อไป เนื้อหาของข้อมูลที่รวบรวมเพื่อใช้ในการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สำคัญควรเกี่ยวข้องกับ (ดัดแปลงจาก the Australia ICOMOS Burra Charter, 1999 และ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

-ลำดับพัฒนาการของสถานที่ และความสัมพันธ์ของพัฒนาการที่มีต่อองค์ประกอบต่างๆ ที่ยังคงอยู่ของสถานที่

-องค์ประกอบของสถานที่ที่ยังคงอยู่ และที่สูญหายไป

-ความหายาก และความน่าสนใจในส่วนต่างๆ ของสถานที่

-การใช้งานของสถานที่

-ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับองค์ประกอบต่างๆ และที่ตั้ง

-อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อรูปแบบของสถานที่

-ความสำคัญของสถานที่ที่มีต่อผู้คนที่ใช้ประโยชน์

-ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของสถานที่

-ข้อมูลทางสภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์

-ข้อมูลของชุมชนและสถาปัตยกรรม

-ข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

-ศักยภาพทางการวิจัยและวิทยาการของสถานที่

-ความสัมพันธ์ของสถานที่กับสถานที่อื่นๆ อาทิ ในแง่ของรูปแบบ เทคโนโลยี การใช้ประโยชน์ หรือความเป็นต้นกำเนิดเดียวกัน และ

-ปัจจัยอื่นๆ ที่เอื้อให้เกิดความเข้าใจในสถานที่

2.3 การอนุรักษ์

2.3.1 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

แนวทางการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งควรพิจารณาจากหลายทางเลือกในการดูแลรักษา และเพื่อไม่ทำความเสียหายให้กับมรดกทาง

วัฒนธรรม กฎบัตรมีขบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณค่าที่มีความสำคัญ แนวทางการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ และแผนจัดการซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ Burra Charter (ICOMOS Australia, 1999) ประกอบไปด้วยขั้นตอนดำเนินงานเพื่อพัฒนานโยบายด้วยการเริ่มจาก การรวบรวมข้อมูล อาทิ การสำรวจสภาพทางกายภาพของสถานที่ การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นต้น ลำดับถัดไป คือ การประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ และการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ โดยมีขอบเขตดังนี้

การดูแลรักษา การเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมในการดูแลพื้นที่และองค์ประกอบของพื้นที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม และการจัดการกับปัญหา รวมทั้งการเลือกใช้หลายวิธีร่วมกันในการอนุรักษ์พื้นที่หรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม

การใช้ประโยชน์ การระบุรายละเอียดถึงการใช้ประโยชน์ พื้นที่หรือสถานที่ที่มีความสำคัญ รวมทั้งระบุปัญหาจากการใช้ประโยชน์ ซึ่งการใช้ประโยชน์ต้องสอดคล้องกับการดูแลรักษาความสำคัญทางวัฒนธรรมของสถานที่หรือพื้นที่ด้วย

การสื่อความหมาย การเสนอแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสำคัญของสถานที่ และสอดคล้องกับการดูแลรักษาสถานที่ที่มีความสำคัญด้วย การสื่อความหมายเกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาองค์ประกอบของสถานที่ การใช้ประโยชน์จากสถานที่ และการแนะนำเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมาย

การจัดการ โครงสร้างการดำเนินการอนุรักษ์ ผู้รับผิดชอบ กลไกการตัดสินใจ วิธีการสร้างความแข็งแกร่งและบำรุงรักษาสถานที่สำคัญ

การควบคุมการปรับเปลี่ยนทางกายภาพ ควรเจาะจงสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบของการปรับเปลี่ยน ระบุระดับและลักษณะในการปรับเปลี่ยนที่ยอมรับได้ เปิดเผยข้อเสนอและวิธีการประเมินข้อเสนอจากภายนอก เผยแพร่ข้อมูลที่ได้รับจากที่ปรึกษา แสดงให้เห็นถึงการบำรุงรักษาเมื่อการดำเนินการปรับเปลี่ยนเสร็จสิ้น

การกำหนดข้อจำกัดในการสำรวจ อาทิ ข้อกำหนดทางกฎหมาย จารีตประเพณีทางวัฒนธรรม ระเบียบแบบแผนของสังคม ข้อบัญญัติทางศาสนา เป็นต้น

การพัฒนาในอนาคต การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเมื่อความต้องการใช้ประโยชน์เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต รวมทั้งแนวทางในการนำไปใช้ และการทบทวนนโยบายการอนุรักษ์ นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หลังจากการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ตามขอบเขตที่กล่าวมาแล้ว กฎบัตรนี้ยังเสนอให้เตรียมรับกับผลที่อาจเกิดขึ้นตามมาจาก

นโยบายการอนุรักษ์ เช่น การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสถานที่และพื้นที่ ผลกระทบที่มีต่อวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ ต่อผู้เกี่ยวข้อง ต่อท้องถิ่น และต่อสิ่งแวดล้อมความสะอาดต่างๆ

2.3.2 การอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) เห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์จึงได้กำหนดกฎบัตรแห่งเวซิงตันขึ้น (ICOMOS, 1987) โดยสามารถสรุปสาระและหลักการที่สำคัญได้ดังนี้

การพัฒนานโยบายด้านต่างๆต้องรวมการอนุรักษ์ชุมชนเมืองประวัติศาสตร์เข้าไว้ในนโยบายด้วย

การอนุรักษ์ต้องรักษาไว้ซึ่งลักษณะและองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ อาทิ แผนผังของเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและสภาพแวดล้อม รูปลักษณะภายในภายนอก และการใช้สอยต่างๆ นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆแล้ว การอนุรักษ์ยังต้องดำเนินการอย่างมีระบบและหลากหลายตามสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน รวมทั้งการอนุรักษ์ควรนำสหวิทยาการเข้ามาเกี่ยวข้อง

การมีมาตรการการบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง และการปกป้องคุ้มครองระยะยาว การสร้างใหม่และการปรับปรุงอาคารควรคำนึงถึงพื้นที่ว่างทั้งด้านสัดส่วนและขนาดของที่ดิน รวมทั้งการใช้สอยและกิจกรรมใหม่ควรเข้ากันได้กับลักษณะของชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

การจัดการจราจรควรมีการกำหนดพื้นที่จอดรถเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อม

การวางผังเมืองไม่ควรให้เส้นทางหลวงหลักผ่านเข้ามาในพื้นที่เมืองหรือชุมชนประวัติศาสตร์ แต่ควรปรับปรุงเส้นทางภายในออกไปสู่ทางหลัก

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูล ส่งเสริมการอนุรักษ์ และช่วยเหลือด้านการเงินในการบูรณะ

2.3.3 การสื่อความหมาย

กฎบัตรว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites) ของ ICOMOS (ICOMOS, 2007) เกิดขึ้นเพื่อกำหนดหลักการพื้นฐานในการสื่อความหมายและการ

นำเสนอซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการอนุรักษ์ และการส่งเสริมความประทับใจเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจของผู้คนที่มีต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม

องค์ประกอบของกฎบัตรนี้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำจำกัดความของการสื่อความหมาย วัตถุประสงค์ และหลักการของการสื่อความหมาย นิยามที่สำคัญของกฎบัตรนี้คือการสื่อความหมาย (interpretation) หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่มีเจตนาส่งเสริมการรับรู้ของสาธารณชนและเสริมสร้างความเข้าใจต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้รวมถึงสิ่งพิมพ์ทางวิชาการและทั่วไป การบรรยายสาธารณะ อุปกรณ์ที่ติดตั้งในแหล่ง โปรแกรมการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กิจกรรมชุมชน และการศึกษาค้นคว้า การฝึกอบรม และการประเมินกระบวนการสื่อความหมายนั้นๆเอง

การนำเสนอ (presentation) มีความหมายที่เน้นเฉพาะด้านการสื่อสารเนื้อหาของแหล่งมรดกวัฒนธรรมอย่างมีการวางแผนที่รัดกุม โดยผ่านการเรียบเรียงข้อมูล การเข้าถึงทางกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย ณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งนี้ การนำเสนอสามารถทำได้โดยวิธีการทางเทคนิคต่างๆ ซึ่งรวมถึงองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ป้ายแสดงข้อมูล การจัดแสดงแบบพิพิธภัณฑ์ การจัดทัวร์เดินชมอย่างเป็นทางการ การบรรยาย และการนำเที่ยว และการนำเสนอด้วยสื่อมัลติมีเดีย

โครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อความหมาย (interpretive infrastructure) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ติดตั้งกับที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และพื้นที่ต่างๆ ในแหล่งมรดกวัฒนธรรม ที่สามารถใช้สอยเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการสื่อความหมายและการนำเสนอ

ผู้สื่อความหมาย-วิทยากรประจำแหล่ง (site interpreter) หมายถึง เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัคร ณ แหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งที่ทำหน้าที่ชั่วคราว หรือถาวร ที่มีหน้าที่สื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของแหล่งสู่สาธารณชน

แหล่งมรดกวัฒนธรรม(heritage site) หมายถึง บริเวณ ภูมิทัศน์ธรรมชาติ แหล่งตั้งถิ่นฐาน กลุ่มสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดี หรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นที่รู้จัก และส่วนมากเป็นสถานที่ที่ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย ในฐานะที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

กฎบัตรนี้จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสร้างความประทับใจ และความตระหนักของสาธารณชนต่อแหล่งมรดกวัฒนธรรม
2. เพื่อสื่อความหมายแหล่งมรดกวัฒนธรรมโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์และวิชาการที่เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งตามวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่

3. เพื่อปกป้องคุณค่าที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม
 4. เพื่อเคารพความเป็นของแท้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม เพื่อสื่อถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม และเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการสื่อความหมายที่ไม่เหมาะสม
 5. เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของแหล่งมรดกวัฒนธรรม ด้วยการส่งเสริมความเข้าใจในการอนุรักษ์ และการจัดให้มีการบำรุงรักษาและปรับปรุงข้อมูลการสื่อความหมายในระยะยาว
 6. เพื่อสนับสนุนความเป็นองค์รวมในการสื่อความหมายของแหล่งมรดกวัฒนธรรมด้วยการสนับสนุนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อความหมาย
 7. เพื่อพัฒนามาตรฐานด้านเทคนิคและวิชาชีพสำหรับการสื่อความหมาย
- จากวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับหลักการของกฎบัตรซึ่งประกอบไปด้วย
- หลักการที่หนึ่ง คือ การเข้าถึงและการทำความเข้าใจ (access and understanding) การสื่อความหมายควรมีความสะดวกต่อสาธารณชนในการเข้าถึงทั้งทางด้านกายภาพ และทางด้านองค์ความรู้ของแหล่งมรดกวัฒนธรรม
- หลักการที่สอง คือ แหล่งข้อมูล (information sources) การสื่อความหมายและการนำเสนอควรอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่รวบรวมวิธีการทางวิทยาศาสตร์และวิชาการอันเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงอยู่
- หลักการที่สาม คือ บริบทและสภาพโดยรอบ (context and setting) การสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมควรมีความเกี่ยวข้องกับบริบทและสภาพโดยรอบทางสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ
- หลักการที่สี่ คือ ความเป็นของแท้ (authenticity) การสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมต้องเคารพต่อหลักการพื้นฐานของความเป็นของแท้
- หลักการที่ห้า คือ ความยั่งยืน (sustainability) การสื่อความหมายแหล่งมรดกวัฒนธรรมควรมีความละเอียดอ่อนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายความยั่งยืนทางด้านสังคม การเงิน และสภาพแวดล้อม
- หลักการที่หก คือ ความเป็นองค์รวม (inclusiveness) การสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมต้องมีการร่วมมือกันของนักวิชาชีพ ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ
- หลักการที่เจ็ด คือ การศึกษาวิจัย การประเมินผล และการฝึกอบรม (research, evaluation and training) เกี่ยวกับแหล่งมรดกวัฒนธรรมควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2.4 นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากปัจจัยด้านจิตวิทยาของ Stanley C. Plog (Plog, 1974 อ้างถึงในศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2547) อธิบายว่านักท่องเที่ยวกลุ่ม Allocentric คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ค้นหาความแปลกใหม่ ส่วนมากจะสนใจ วัฒนธรรม ธรรมชาติ การใช้ชีวิต ในรูปแบบที่แตกต่างจากถิ่นที่อยู่ของตน ตรงกันข้ามกับนักท่องเที่ยวแบบ Psychocentric นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันดี ต้องแน่ใจว่าจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนอยู่ที่บ้าน ไม่ต้องการทดลองสิ่งแปลกใหม่ ไม่ต้องการพบสิ่งที่ยุกยักหรือเหตุการณ์ที่ผิดปกติ แต่ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่ม Mid-centric เป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่ระหว่างกลุ่ม Allocentric และ Psychocentric ซึ่งกลุ่ม Mid-centric จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่ชอบการผจญภัยแต่ก็ไม่รังเกียจที่จะทดลองสิ่งใหม่ๆ トラバเท่าที่ไม่ได้เสี่ยงอันตรายหรือผิดปกติเกินไป ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มนี้

นอกจากการแบ่งประเภทนักท่องเที่ยวตามลักษณะทางจิตวิทยาแล้ว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังสามารถจัดประเภทของนักท่องเที่ยวได้จากระดับของประสบการณ์ที่แสวงหาจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และจากระดับความสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวบางประเภทอาจแสวงหาประสบการณ์อย่างลึกซึ้งจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขณะที่นักท่องเที่ยวบางส่วนต้องการเพียงประสบการณ์ผิวเผินจากการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมทั้งนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมองว่าការมีโอกาสได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยว เมื่อการรวมประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวแสวงหากับระดับความสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าด้วยกันสามารถแบ่งนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ 3 ประเภท (McKercher and du Cros, 2002) ดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายทางวัฒนธรรม (purposeful cultural tourist) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแรงจูงใจหลักในการไปยังแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวประเภทนี้แสวงหาประสบการณ์เชิงลึกจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรม (sightseeing cultural tourist) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นเหตุผลหลักในการเลือกไปยังแหล่งท่องเที่ยว แต่แสวงหาประสบการณ์ทางวัฒนธรรมแบบผิวเผิน

นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบไม่ได้คาดไว้ (serendipitous cultural tourist) นักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางด้วยเหตุผลเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่เมื่อเสร็จสิ้นจากภารกิจหลักนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะแสวงหาประสบการณ์เชิงลึกจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (casual cultural tourist) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสร้างแรงจูงใจได้น้อยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวแสวงหาประสบการณ์จากวัฒนธรรมเพียงผิวเผิน

นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบบังเอิญ (incidental cultural tourist) นักท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่ได้เดินทางด้วยเหตุผลเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่เข้าไปมีส่วนร่วมับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบางส่วนและแสวงหาประสบการณ์เพียงผิวเผิน

2.5 การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับมิติทางสภาพแวดล้อม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสังคม โดยปกติเมื่อการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนมิติทางสภาพแวดล้อมมักได้รับความสนใจมากกว่า แต่ในความเป็นจริงทุกๆ มิติมีความเท่าเทียมกัน เพราะทั้งสามมิติมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน (Swarbrooke, 1999)

มิติทางสภาพแวดล้อมนั้นควรพิจารณาทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม เช่น อาคารและโครงสร้าง ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เช่น หมู่บ้านและเมือง สภาพแวดล้อมทางการเกษตร เช่น พื้นที่ทำการเพาะปลูก สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาทิ ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และชีวิตสัตว์ป่า เพราะการพิจารณาทั้งภาพรวมนั้นเพื่อให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยรวม เช่น การขนส่งและกิจกรรมการท่องเที่ยวอาจสร้างมลภาวะทางเสียงรบกวน และมลพิษทางอากาศ การทิ้งสิ่งปฏิกูล ขยะ และความไม่เป็นระเบียบของสิ่งอำนวยความสะดวกจากการท่องเที่ยว รวมทั้งการสร้างอาคารด้วยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ อาจส่งผลให้เกิดมลภาวะทางสายตาได้ การท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดการใช้งานที่มากขึ้นของถนน ที่จอดรถ ไฟฟ้า และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ อาจส่งผลกระทบต่อสาธารณสุขของชุมชน การท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัย การพัฒนาเมืองอาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนแบบดั้งเดิม

การท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมมีความเกี่ยวเนื่องกันอาจต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าการท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง มาตรการที่เหมาะสมควรได้รับการจัดเตรียมเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม อาทิ การวางแผนลดผลกระทบด้านลบ การวางแผนมาตรการเชิงรุก เพื่อส่งเสริมการดำเนินการที่ดีต่อสภาพแวดล้อมย่อมจะได้ผลมากกว่าการตั้งรับหรือการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลัง การสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และผลที่จะตามมา และการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาทางการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์

มิติทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวอาจส่งผลให้เกิดต้นทุน และนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ ควรมีการวิเคราะห์หรือพิจารณาต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนาทางการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ดีการวัดผลอย่างเป็นรูปธรรมยังไม่มีวิธีที่ได้ผลแน่นอน เพราะการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจ แต่ทางตรงกันข้ามอาจส่งผลด้านลบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลได้ เช่น การท่องเที่ยวสร้างงานและรายได้แก่ชุมชนแต่อาจจ่ายค่าจ้างแรงงานต่ำหรือจ้างตามฤดูกาลเท่านั้น การท่องเที่ยวอาจส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดการพัฒนาที่กระจุกตัว นอกจากการวิเคราะห์ต้นทุน และผลประโยชน์แล้ว การพิจารณาผลกระทบควรคำนึงถึงลักษณะของเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวด้วย อาทิ การพิจารณาระดับการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ผู้ที่ถูกจ้างมาให้บริการด้านท่องเที่ยว อัตราค่าจ้าง และการรั่วไหลของรายได้จากการท่องเที่ยวออกนอกชุมชน การท่องเที่ยวมีความต้องการทรัพยากรเป็นจำนวนมาก บางครั้งเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เปราะบางทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ควรพิจารณาให้แน่ใจว่าการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวได้จ่ายตามต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงดังนั้น การตั้งราคาควรมีความเหมาะสมและยุติธรรมโดยไม่จ่ายต่ำหรือสูงกว่าความเป็นจริง มิติทางสังคมของการท่องเที่ยวอาจได้รับความสนใจน้อยกว่าสองมิติแรก นั้นอาจเป็นเพราะผลกระทบทางสังคมอาจเกิดขึ้นช้ากว่าเมื่อเวลาผ่านไปและอาจไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเท่ากับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่อาจได้รับผลกระทบทางสังคมของการท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วยนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐท้องถิ่น และชุมชน การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทางสังคมนั้นจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยด้าน ความเสมอภาค (equity) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม โอกาสที่เท่าเทียม (equal opportunities) ต้องมีให้กับทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ จริยธรรม (ethics) มีต่อนักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการ และคนในท้องถิ่น และการเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกัน (equal partners) ซึ่งนักท่องเที่ยวควรปฏิบัติต่อผู้ให้บริการอย่างหุ้นส่วนไม่ใช่ผู้ที่ด้อยกว่า ผลกระทบทาง

สังคมที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวกำหนด อาทิ ความเข้มแข็งและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น ลักษณะของการท่องเที่ยว และระดับการ พัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่น ขณะที่ผลกระทบทางสังคมของการท่องเที่ยว อาจส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน นักท่องเที่ยวเองรู้สึกว่าได้หลีกเลี่ยงจากอุปสรรคที่พบใน ชีวิตประจำวัน แต่บางครั้งอาจทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าจะทำอะไรได้อย่างอิสระเมื่ออยู่ ระหว่างการท่องเที่ยวจนอาจกลายเป็นพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบซึ่งขัดต่อหลักการของการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลกระทบทางสังคมของการท่องเที่ยวนั้นอาจเกิดจากการลอกเลียนแบบซึ่งกันและกันของ คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว อาทิ คน ท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวอาจได้รับอิทธิพลจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำให้เกิดความต้องการใช้ สินค้าที่เหมือนกับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองอาจได้รับอิทธิพลจากคนในท้องถิ่น เช่นกัน โดยความสนใจเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมใหม่ที่ไม่มีในประเทศของนักท่องเที่ยว

2.6 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (International Cultural Tourism Charter) ของ ICOMOS (ICOMOS, 1999) ประกอบด้วย 6 หลักการที่สำคัญซึ่งสามารถ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

หลักการที่หนึ่ง คือ การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันระหว่างประชาชนในท้องถิ่น และผู้มา เยือนในการมีประสบการณ์การรับรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนที่หลากหลาย การสื่อ ความหมายต้องนำเสนอความแตกต่างของระดับความสำคัญให้กับทั้งประชาชนในท้องถิ่น และผู้ มาเยือนด้วยรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความตระหนักของคุณค่าความสำคัญของมรดกทาง วัฒนธรรมซึ่งอาจมีความแตกต่างกันนับจากระดับโลกจนถึงระดับท้องถิ่น นอกจากการนำเสนอ เพื่อเกิดความตระหนักแล้ว การสื่อความหมายต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือเพื่อการดำรงอยู่ ต่อไปของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งการสื่อความหมายต้องให้ความสำคัญทั้งกับ วัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเพื่อให้ผู้มาเยือนได้รับข้อมูลคุณค่า ทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง

หลักการที่สอง คือ การใช้รูปแบบการจัดการที่ยั่งยืนในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่าง มรดกทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว นโยบายการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว

ของท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการปกป้องและการอนุรักษ์ที่มีการสืบทอดต่อกันมา และให้ความสำคัญกับความกลมกลืนทางกายภาพกับสภาพแวดล้อม การพัฒนาทางการท่องเที่ยวต้องตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น แต่ยังคงสนองตอบความต้องการของผู้มาเยือน การอนุรักษ์ความเป็นของแท้ดั้งเดิม การใช้วัสดุในท้องถิ่นและคำนึงถึงเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมในท้องถิ่น การประเมินผลเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบที่เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาทางการท่องเที่ยว

หลักการที่สาม คือ การอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวต้องทำให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ที่คุ้มค่า น่าพอใจ และเกิดความสุข การนำเสนอข้อมูลที่ทำให้ผู้มาเยี่ยมเยือนได้ทั้งอรรถรสจากการท่องเที่ยว และความเข้าใจในการอนุรักษ์ แม้ผู้มาเยี่ยมเยือนควรมีอิสระในการเข้าชม แต่การกำหนดเส้นทางอาจมีความจำเป็น ผู้มาเยี่ยมเยือนควรเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คุณค่าและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

หลักการที่สี่ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์และการจัดการท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้เจ้าของและประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในทุกๆ ขั้นตอนของการอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยว

หลักการที่ห้า คือ การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ต้องสร้างผลตอบแทนแก่ชุมชน การกระจายรายได้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึงและสมดุล การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันให้กับชุมชนในทุกระดับ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อลดปัญหาความยากจน การนำรายได้จากการท่องเที่ยวกลับมาอนุรักษ์และเผยแพร่ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม การสนับสนุนการฝึกอบรมงานมัคคุเทศก์ให้กับท้องถิ่นเพื่อสื่อความหมายคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน การสื่อความหมายมุ่งให้คนในท้องถิ่นได้รู้จัก เคารพ และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง รวมทั้งการให้ความรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกๆ ระดับ

หลักการที่หก คือ การท่องเที่ยวต้องปกป้องและรักษาลักษณะเฉพาะของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความรับผิดชอบและวางตัวให้เหมาะสม การคุ้มครองความเป็นของแท้ดั้งเดิมของมรดกทางวัฒนธรรม ลดปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง และหลีกเลี่ยงการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปในจุดเดียวหรือในสถานที่ที่มีชื่อเสียงเพียงบางแห่ง ด้วยการกระจายปริมาณนักท่องเที่ยว และการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ไปสัมผัสมรดกทางวัฒนธรรมในหลากหลายสถานที่ และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน รวมทั้งการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นเพื่อให้เกิดรายได้แก่ท้องถิ่นแต่ไม่เป็นการลดทอนคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อการบริโภคของนักท่องเที่ยว ขบวนการเปลี่ยนนี้ผ่านขั้นตอน การปรับปรุง (Modification) การทำให้เป็นสินค้าเชิงพาณิชย์(Commodification) และการทำให้เป็นมาตรฐาน(Standardization) แม้ว่าการทำให้วัฒนธรรมเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์อาจเป็นภัยคุกคามต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เหลืออยู่ แต่สำหรับธุรกิจท่องเที่ยวแล้วขั้นตอนนี้มีความจำเป็น และสร้างประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยว(McKercher and du Cros, 2002) ถ้ามีแผนการปกป้องที่ดี และดำเนินการด้วยความเคารพต่อคุณค่าที่สำคัญ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การสร้างความสมดุลระหว่างการนำประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก่อน รวมทั้ง เป็นแนวคิดที่ผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญลำดับแรก

ระดับของการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับกลุ่มนักท่องเที่ยว ถ้านักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มที่ยอมรับความเสี่ยงได้สูง เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และสนใจในประสบการณ์ที่เรียนรู้จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การดัดแปลงมรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ และมีมาตรฐานตามความต้องการของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นสินค้าทางการท่องเที่ยวยังคงรักษา และมีการบิดเบือนบางส่วน ของ "คุณค่า" และ "ความจริง" ของมรดกทางวัฒนธรรม ขณะที่นักท่องเที่ยวที่ไม่ยอมรับความแปลกแยก เปิดรับประสบการณ์ได้เพียงผิวเผิน และต้องการเรียนรู้ความแตกต่างเพียงบางโอกาสจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ส่งผลให้การดัดแปลงวัฒนธรรมเพื่อเป็นสินค้าการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ึ่ง อย่างไรก็ตามการปรับปรุงต้องเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นควรดำเนินการเพียงเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้สอยที่เปลี่ยนไป

2.7 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เราไม่สามารถหยุดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ แต่เราสามารถเตรียมความพร้อมเพื่อจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าการปกป้องในเชิงรุกไม่ได้รับการวางแผนไว้ล่วงหน้า ความสูญเสียย่อมเกิดขึ้นกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเป็นธรรมดา ก่อนการกำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การปรับเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมที่

เต็มไปด้วย คุณค่าที่สำคัญ ควรคำนึงถึง ปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมตาม แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ Swarbrooke (1999) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสามด้านดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคม คือ ความเสมอภาคควรมีให้กับทุกคนที่เกี่ยวข้อง โอกาสที่เท่าเทียมกันทั้งผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว จริยธรรมในการให้บริการ และการปฏิบัติต่อผู้เกี่ยวข้องอย่างหุ้นส่วน
2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ควรพิจารณาผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรม ประกอบด้วยผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ผลกระทบจากโครงสร้างสาธารณูปโภค ผลกระทบทางทัศนียภาพ ผลกระทบจากการบุกรุก ผลกระทบจากความเสื่อมโทรม และ ผลกระทบจากมลภาวะ
3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ควรวิเคราะห์ (1)ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ การสร้างงาน การกระจายรายได้ในท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นคนท้องถิ่น และการกระตุ้นการลงทุนภายในท้องถิ่น และ (2)ต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว ได้แก่ การจ้างงานราคาถูก การจ้างงานเพียงบางฤดูกาล การเสียโอกาสในการลงทุนด้านอื่น การกระจุกตัวของการพัฒนา การก่อสร้างสาธารณูปโภคราคาสูงแต่ใช้ประโยชน์แค่บางช่วงของปี และการพึ่งพิงธุรกิจท่องเที่ยวเป็นหลัก

หลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่พิจารณาผ่านปัจจัยทั้งสามด้าน มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการสถานที่ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของ SOMOS (1999) โดยแนวทางการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมควรมีให้ความเสมอภาคในการเข้าถึงทางด้านปัญญา ทางอารมณ์ และทางกายภาพแก่นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้อง ถ้าไม่มีการสนับสนุนและขาดการรับรู้จากทุกฝ่าย การดำเนินการใดๆ เพื่อรักษาคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ไว้คงไม่ได้รับการสนับสนุนทางความคิด และทางการเงินจากรัฐ และประชาชน เพราะนักท่องเที่ยว และคนท้องถิ่นต้องแบ่งปันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทั้งสองกลุ่มเป็นส่วนสำคัญของความสมดุลในการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (McKercher and du Cros, 2002) นอกจากความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากคนภายใน และจากคนภายนอกชุมชนที่ต้องคำนึงถึงแล้ว วัตถุประสงค์เป็นอีกองค์ประกอบที่ต้องให้ความสำคัญ ทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้น คือ การพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อเป้าหมายทางการเงิน และวัตถุประสงค์ระยะยาว คือ เป้าหมายเพื่อสร้างความภูมิใจ สร้างการรับรู้ และส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ธุรกิจ

ท่องเที่ยวอาจอยู่ไม่ได้ ถ้าเป้าหมายทางการเงินไม่เป็นไปตามที่ตั้งเอาไว้ และคุณค่าของวัฒนธรรมอาจเสื่อมไป ถ้าผู้ประกอบการมองข้ามเป้าหมายการอนุรักษ์

2.8 การบริหารนักท่องเที่ยว

เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามา ยังแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดบรรยากาศที่ช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของคุณค่าทางวัฒนธรรมของ พื้นที่ ถ้า นักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักด้วยตนเอง นักท่องเที่ยวจะกระตือรือร้นในการรับข้อมูล ควบคุมตนเอง และมีส่วนร่วมอย่างอ่อนโยนเพื่อการเรียนรู้ แนวทางที่ทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความใส่ใจ ด้วยตนเองต่อสิ่งรอบตัวพวกเขา ของ Moscardo (อ้างใน Timothy and Boyd, 2003) ซึ่งประกอบด้วย

1. การเดินทางใน แหล่งท่องเที่ยว เป็นเรื่องง่าย การทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกคุ้นเคย กับสถานที่ และเส้นทางภายในพื้นที่ โดยเร็ว ช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงบริการ และคุณค่าที่สำคัญในแหล่งท่องเที่ยว การใช้ป้ายบอกทาง การจัดวาง และการกำหนดเส้นทาง รวมทั้งการใช้ สัญลักษณ์ และเครื่องหมายที่รับรู้ได้โดยทั่วกัน เป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ ข้อควรระวังคือภาษาที่ใช้ควรสั้น และเข้าใจได้ง่าย นอกจากนั้นภาษาที่ใช้ อาจมีมากกว่าหนึ่งภาษา และควรเป็นภาษาที่ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าใจได้

2. การทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วม การสร้างกิจกรรมง่ายๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และควรให้มีตัวเลือกพอสมควร เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวที่มา เยี่ยมชมมรดกทาง วัฒนธรรมรู้สึกว่ามีเรื่องราวต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมต่อกับความเป็นตัวตนของพวกเขา

3. การนำเสนอความหลากหลาย การใช้สื่อ การจัดองค์ประกอบทางกายภาพ และการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายในการทำให้นักท่องเที่ยว มีความรู้สึกมีส่วนร่วม เกิดความเข้าใจ และ กลายเป็นความประทับใจ สอดคล้องกับคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่นำเสนอให้กับพวกเขา

4. การเล่าเรื่อง เรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดควรพิจารณาให้เหมาะกับแต่ละกลุ่ม นักท่องเที่ยว บุคคลที่จะเป็นสื่อกลางนำเสนอ ควรเป็นคนที่ผ่านการอบรม เช่น เยาวชน ผู้นำเที่ยว ผู้ให้บริการในท้องถิ่น ควรเข้าใจความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว และเข้าใจแนวคิดการ ออกแบบ การตกแต่ง คุณค่าที่คงอยู่ หรือ องค์ประกอบที่สำคัญของ สถานที่ที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรม การเล่าเรื่องไม่ใช่การให้ข้อมูล แต่ผู้ถ่ายทอดควรทำให้ผู้ฟังร่วมคิดตามไปด้วย เพราะ เป้าหมายคือทำให้ผู้ฟังประทับใจแต่ไม่ได้บิตเปือนในเนื้อหา

5. การรู้จักนักท่องเที่ยวนั้น การเรียนรู้ความคาดหวัง และแรงจูงใจทำให้รู้จัก และเข้าใจนักท่องเที่ยวนั้น การสังเกตปฏิกริยาตอบโต้เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับการถ่ายทอดเรื่องราว และสุดท้ายคือ การสำรวจความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการนำเสนอต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เราเข้าใจนักท่องเที่ยวนั้นมากขึ้น

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 รูปแบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ

จากผลการวิจัยการสำรวจและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อยจังหวัดสมุทรสงคราม (ปาริชาติ รัตนรักษ์ และคณะ, 2549) มีหลายประเด็นที่น่าสนใจ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ การพิจารณาผลการวิจัย พบว่า เรือที่นำมาใช้ในปัจจุบันเป็นเรือที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่รูปแบบเรือที่ควรนำมาใช้สำหรับนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโดยเฉพาะหากเป็นการเดินทางท่องเที่ยวในระยะใกล้การใช้เรือขนาดเล็กควรรู้ใช้เครื่องยนต์ไฟฟ้า หรือควรรู้ใช้การขับเคลื่อนด้วยแรงของมนุษย์ของการวิจัยยังแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ลักษณะ คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณวัตถุและศาสนา แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ซึ่งสามารถเข้าถึงทั้งทางบกและทางน้ำ การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยถือว่าเป็นกิจกรรมเสริมของการมาเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา

ด้านการมีส่วนร่วมพบว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเส้นทางน้ำเพื่อการชมหิ่งห้อย ประกอบไปด้วย 5 ฝ่าย คือ ประชาชนผู้ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งต้นลำพูและอูริมน้ำ ผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยว อาทิ เรือโดยสาร ที่พัก บริการอื่น องค์การหรือหน่วยงานรัฐท้องถิ่น เช่น เทศบาล หน่วยงานราชการ ได้แก่ ศูนย์การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม และนักท่องเที่ยวนั้น ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ว่า ในส่วนของผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความเห็นว่า เรือนำเที่ยวไม่ควรทำลายสภาพแวดล้อม และไม่ก่อกมลภาวะ การสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในกิจกรรมอื่นๆ มากกว่าการมาชมหิ่งห้อยเพียงอย่างเดียว การจัดให้มีมาตรฐานเดียวกันในการนำเที่ยวชมหิ่งห้อย ในส่วนของประชาชนเห็นด้วยกับการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อชมหิ่งห้อยแต่ควรจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมกับการท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการกับปัญหา อาทิ มลภาวะทางเสียง จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกินไป เพื่อให้การท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยเป็นไปอย่างยั่งยืน

ด้านข้อเสนอแนะของงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของหิ่งห้อยให้กับนักท่องเที่ยวนั้น และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้ทราบ การดำเนินการใดๆ ที่อาจมี

ผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพควรมีการกำหนดมาตรการไปในทิศทางเดียวกันโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มศักยภาพให้กับท้องถิ่นในการจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นพร้อมกับการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากการชมหิ้งห้อย อาทิ การท่องเที่ยวเพื่อทำบุญ การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมธรรมชาติ

2.9.2 เส้นทางการท่องเที่ยวแบบจับจ่ายสินค้าศิลปหัตถกรรม

การวิจัยดำเนินการสำรวจข้อมูลที่จังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวข้องกับแหล่งจำหน่าย

สินค้าศิลปหัตถกรรม 3 แห่ง คือ บ้านถวาย บ่อสร้าง-ต้นเปา และวัวลาย โดยใช้การรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์ความชื่นชอบต่อลักษณะทางกายภาพของสถานที่ทั้งสามแห่ง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับปัจจัยการตลาด กับพฤติกรรมการจับจ่ายของนักท่องเที่ยว และกับลักษณะส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ขณะที่การรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการในชุมชนนำไปสู่การวิเคราะห์ทัศนคติ และความต้องการที่มีต่อลักษณะทางกายภาพ(อภิโชค เลชะกุล และกรุณา รัชชวิน, 2549) ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ลักษณะทางกายภาพที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ อาทิ ลักษณะเส้นทางเดินทางในแหล่งจำหน่ายที่มีความหลากหลายของมุมมอง การจัดแสดงการผลิต ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ สภาพดั้งเดิมของธรรมชาติ และบรรยากาศความเป็นพื้นถิ่นของอาคาร ในส่วนที่นักท่องเที่ยวไม่ชอบ เช่น สภาพพื้นที่โล่งไม่มีกิจกรรมและไม่มีความร่มรื่น ชุมทางเข้าขนาดใหญ่ สิ่งกีดขวางบนทางเท้า การขาดความกลมกลืนและไม่เป็นระเบียบของอาคารที่รบกวนสายตา

นอกจากความเห็นจากนักท่องเที่ยวแล้ว งานวิจัยนี้ยังนำเสนอความเห็นของผู้นำและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสรุปเนื้อหาสำคัญ คือ ความภูมิใจของชุมชนที่มีต่อความเป็นมาของตนเอง จึงควรนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้ การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเองไม่ใช่แบบกลุ่ม การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการผลิต การพัฒนาระบบการผลิตให้มีมาตรฐาน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการกระจายรายได้ของชุมชน การพัฒนาภูมิทัศน์ บรรยากาศ และอาคารตามแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการร่วมมือกับหน่วยงานรัฐท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะของการวิจัยเพื่อนำไปเป็นแนวทางเพื่อประยุกต์ใช้กับทั้งสามแหล่งประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ(1)ทางเข้าของแต่ละพื้นที่ควรมีที่หมายตา ควรใช้วัสดุ และรูปแบบสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น แต่ไม่ควรเป็นโครงสร้างขนาดใหญ่ และไม่รกตา (2)ที่จอดรถควรมีการเข้าถึงได้สะดวกและมีร่มเงาจากธรรมชาติ (3)การเชื่อมโยงระหว่างย่านภายในชุมชน ถ้า

พื้นที่มีขนาดเล็กและเชื่อมต่อกันควรใช้การเดินทางเท้าควรจัดให้มีที่บังแดดกันฝนระหว่างทางเดิน แต่ ถ้ามีระยะไกลออกไปควรใช้ยานพาหนะขนาดเล็ก เช่น จักรยาน และ(4)ลักษณะร้านค้าควรอนุรักษ์องค์ประกอบลักษณะดั้งเดิมของอาคาร ควรส่งเสริมการมีกิจกรรมการผลิต และจัดแสดงสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2.9.3 เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การวิจัยเส้นทางท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ดำเนินการในเมือง เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบเส้นทางท่องเที่ยวโดยตรง ควรใช้เวลา 3 ชั่วโมงครั้งต่อเส้นทางเป็นระยะเวลา 3-4 วัน โดยอาจใช้เวลาช่วงเช้าเหมาะสมที่สุด ไม่ควรจัดในวันหยุดนักขัตฤกษ์เพราะต้องมีการประสานงานกับผู้ดูแลสถานที่ซึ่งอาจจัดในวันสุดสัปดาห์และวันทำงานปกติ ควรจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาทิ เจ้าของสถานที่ พระสงฆ์ในวัด คนในชุมชน เป็นต้น ประกอบกับจัดทำคู่มือเส้นทางท่องเที่ยว ควรจัดเทศกาลหรือกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานที่หรือพื้นที่เพื่อส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยว ควรจัดการคมนาคม การสัญจร พาหนะที่เหมาะสม ควรจัดบริการอาหารเครื่องดื่มบนเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยว ควรจัดการเผยแพร่โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อของท้องถิ่น และควรจัดให้มีการให้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจประวัติศาสตร์(วิฑูรย์ เหลี่ยมรุ่งเรือง สุจิตินา พานิชกุล ปัทมา จันทรวโรจน์, 2548)

2.9.4 การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

งานวิจัยแห่งมหาวิทยาลัย Sydney (Michael et al, 2002) ได้ทำการประเมินคุณค่าของพื้นที่ อาคาร และสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีความสำคัญทางวัฒนธรรมอันประกอบไปด้วยคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม ด้านสุนทรียภาพ และด้านวิชาการ และได้นำไปสู่การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์องค์ประกอบของมหาวิทยาลัย โดยการพัฒนานั้นได้ทำการประเมินโอกาสและอุปสรรคที่อาจเกิดจากการพัฒนานโยบายดังกล่าว ซึ่งปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย

ความสำคัญทางวัฒนธรรม (implications arising from significance) เป้าหมายของนโยบายการอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์คุณสมบัติต่างๆของพื้นที่ที่ได้รับการประเมินว่ามี ความสำคัญทางวัฒนธรรมให้ยืนยาวไปให้นานที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

ข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (legislative requirements) เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ต้องพิจารณาจากพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในทุกระดับที่ทำการปกป้อง และคุ้มครองสถานที่และพื้นที่

นโยบายที่มีอยู่ในปัจจุบัน (existing university planning policies) นโยบายนั้น ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรม ดำเนินการใด ๆ ต้องสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และต้องแน่ใจได้ว่าการซ่อมแซม การบูรณะ การพัฒนาขึ้นมาใหม่ในบริเวณของมหาวิทยาลัย ต้องพิจารณาจากมรดกทางวัฒนธรรม การศึกษาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมต้องมีการกำหนด สถานะของส่วนประกอบหรือระดับความสำคัญเหล่านั้น และแผนการอนุรักษ์ต้องได้รับการ จัดเตรียมให้เหมาะสมกับแต่ละองค์ประกอบสำหรับอาคารที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

ข้อจำกัด เป้าหมาย และโอกาสในการบริหารจัดการ (management's requirements, aspirations and opportunities) โครงการพัฒนาที่มีเป้าหมายระยะยาวควรแสดงให้เห็นถึงขอบเขตของการดำเนินงาน วิธีการ และความคืบหน้าของงาน การจัดการจรรยา และ การจอตลอดควรพิจารณาความเป็นไปได้ของโอกาสโดยการลดปริมาณของยานพาหนะบนพื้นผิวจราจร ในบริเวณที่ใกล้กับพื้นที่ของอาคารที่มีความสำคัญ และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่จอตลอดไม่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบที่มีความสำคัญและไม่รบกวนมุมมองหรือ ความงดงามของอาคารที่มีความสำคัญ เพราะทั้งสองสิ่งนี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมที่อาจมีมากขึ้น รวมทั้งการให้โอกาสการเข้าถึงอาคารที่มีความสำคัญกับผู้พิการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานรัฐ ชุมชน หน่วยงานนอกพื้นที่ คณะกรรมการที่ เกี่ยวข้อง (other interested parties) หน่วยงานด้านการอนุรักษ์ถือว่าเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนได้ส่วน เสียหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย ชุมชนที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ใน พื้นที่มหาวิทยาลัยและใกล้เคียง หน่วยงานอื่นๆที่ดูแลพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือความรับผิดชอบของ มหาวิทยาลัยแต่มีบริบทที่เกี่ยวข้องกัน และคณะกรรมการอื่นๆที่แม้ไม่มีส่วนในการวางแผนการ อนุรักษ์แต่การประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมของหน่วยงานเหล่านี้มีอิทธิพลต่อมุมมองของชุมชน สภาพโดยรวมและความเป็นหนึ่งเดียวของพื้นที่ (condition and integrity) เช่น

มุมมองทัศนียภาพ พืชพรรณธรรมชาติ และส่วนประกอบของสถานที่ อาทิ ผนัง กำแพง ประตู ทางเข้า ถนน ทางเดิน การพิจารณาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพื้นที่ที่มีความสำคัญเพราะถ้า การก่อสร้างที่เกิดขึ้นมาบดบังมุมมองที่ต่อเนื่อง ทัศนียภาพสภาพโดยรวมจะสูญเสียไปด้วย

หลังจากการพิจารณาโอกาสและอุปสรรคแล้ว ผลการวิจัยดังปรากฏว่าได้

แนวทางนโยบายในการวางแผนการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างเหมาะสมสำหรับ องค์ประกอบที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมในพื้นที่มหาวิทยาลัย Sydney ซึ่งแนวทางนโยบาย ดังกล่าวมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

การกำหนดวัตถุประสงค์ (objective) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการอนุรักษ์ในพื้นที่

ลักษณะของนโยบาย ความสัมพันธ์ของนโยบายในด้านต่างๆ และกลยุทธ์ในการดำเนินนโยบาย (nature and relationship of policies and implementation strategies) ต้องเชื่อมโยงกับการประเมินความสำคัญทางวัฒนธรรมและความเข้าใจอันดีกับสภาพการณ์การจัดการในปัจจุบัน การดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์ต้องก่อให้เกิดผลตามนโยบายซึ่งแต่ละยุทธศาสตร์นั้นต้องสอดคล้องกับการอนุรักษ์สถานที่ที่ได้รับการประเมินความสำคัญ

การกำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้ในนโยบาย (definitions) อาทิ ความหมายของสถานที่ซึ่งหมายถึง แหล่ง พื้นที่ ภูมิทัศน์ อาคาร กลุ่มอาคาร และงานอื่นๆ รวมทั้งส่วนประกอบ พื้นที่ว่าง และมุมมองด้วย ขณะที่ความหมายของความสำคัญทางวัฒนธรรม คือ คุณค่าทางจิตใจ ทางสังคม ทางวิชาการ ทางประวัติศาสตร์ และทางสุนทรียภาพสำหรับคนรุ่นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งยังกำหนดนิยามอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เช่น การบำรุงรักษา การสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ การประยุกต์ การใช้ประโยชน์ เป็นต้น

นโยบายการจัดการอนุรักษ์ (conservation management policy)

การอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงการดำเนินการที่เหมาะสม และสอดคล้องกับคุณค่าที่มีความสำคัญ (conservation based on significance and appropriate practices) ซึ่งต้องพิจารณาคุณค่าที่มีความสำคัญเป็นพื้นฐานของแผนงานอนุรักษ์ การนำกฎบัตรมาประยุกต์ใช้ และการปฏิบัติตามนโยบาย

การอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีความสำคัญ (conservation of significance) การพัฒนาสิ่งใหม่ และการใช้ประโยชน์ควรรักษาหรือส่งเสริมมุมมองที่มีความสำคัญ อาคารแต่ละแห่งที่มีความสำคัญควรมีแผนจัดการอนุรักษ์เฉพาะ และควรมีการเก็บข้อมูลและมีการประเมินความสำคัญเพื่อการวางแผนในอนาคต

การอนุรักษ์ส่วนประกอบของอาคาร และการวางแผนสำหรับการพัฒนาสิ่งใหม่ (conservation of fabric and planning of new developments) ทั้งที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์ การปลูกต้นไม้ การรักษาทัศนียภาพและแหล่งของอาคารสำคัญ การปกป้องรักษาต้นไม้ที่มีความสัมพันธ์กับอาคาร การออกแบบถนน ที่จอดรถ ทางเดิน และภูมิทัศน์บนถนนต้องสอดคล้องกับความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม การออกแบบเฟอร์นิเจอร์บนถนนต้องเคารพต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ เช่นเดียวกับอาคารใหม่และการปรับปรุงอาคารเดิมต้องเคารพความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งทำการวิจัยก่อนการพัฒนาด้วยการศึกษาศักยภาพของพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง

การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ (use of grounds) การกำหนดเป้าหมายหลักในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ การใช้พื้นที่สำหรับการนันทนาการสำหรับคนในพื้นที่และคนที่เข้ามาเยี่ยมเยือน บางส่วนของพื้นที่ควรใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และสื่อความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ

การสื่อความหมาย (interpretation) การมีกลยุทธ์ในการสื่อความหมายที่ครอบคลุมทุกกลุ่มของผู้ใช้ประโยชน์ วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย อาทิ การใช้ป้าย สัญลักษณ์ การมีผู้นำเที่ยว การเที่ยวด้วยตนเอง หรือ การทำแผ่นพับตามหัวข้อที่น่าสนใจ เป็นต้น

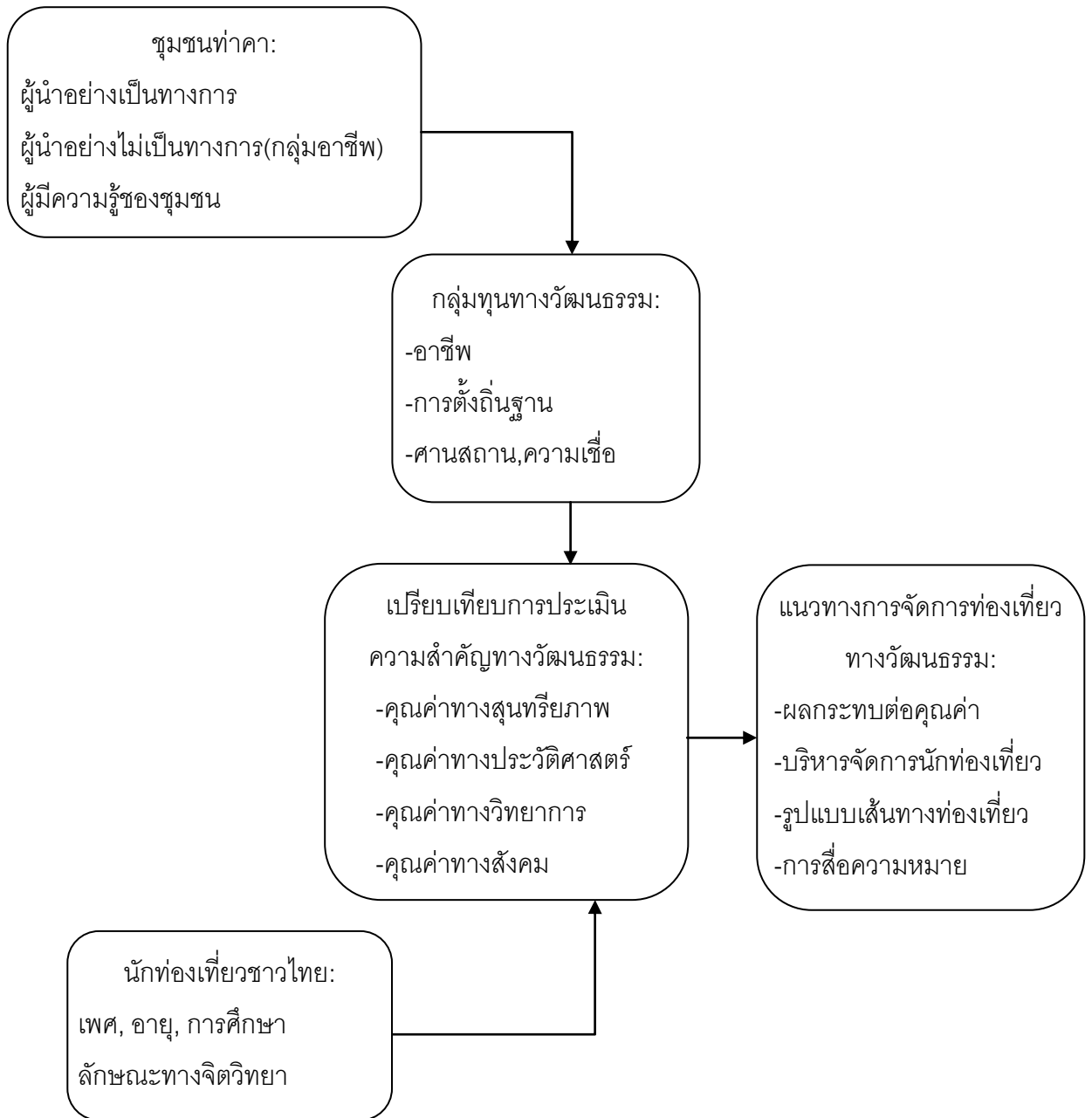
นโยบายอื่นๆทั่วไป (general policies) การพิจารณาว่านโยบายเหมือนสิ่งที่มีชีวิต เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แผนการจัดการอนุรักษ์ควรได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ระบบการบริหารข้อมูลซึ่งรวมถึงข้อมูลที่มีความสำคัญทางด้านภูมิทัศน์ การปลูกต้นไม้ มุมมองทัศนียภาพ องค์ประกอบภายนอกอาคาร อาคารที่มีความสำคัญ

การฝึกอบรม การเผยแพร่ข้อมูล และผู้ประสานงาน (liaison, information flow and training) การแจ้งให้มีส่วนเกี่ยวข้องขอทราบข้อมูลสำหรับข้อเสนอในการปรับปรุง หรืองานอื่นใดที่กำลังส่งผลกระทบต่อพื้นที่ การฝึกอบรมผู้เกี่ยวข้องกับคุณค่าของพื้นที่ และการนำแผนการจัดการไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม การสร้างโปรแกรมการประสานงานกับผู้ดูแลพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ และการอนุรักษ์มรดกที่มีความสำคัญระหว่างมหาวิทยาลัยและพื้นที่ใกล้เคียง

2.10 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยก่อนหน้านี้ ผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม คือ แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมตามผลการประเมินของทั้งจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท่าคา และจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวที่ท่าคา รวมทั้งแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในท่าคา ส่งผลให้กรอบแนวคิดการวิจัยเริ่มต้นจากการกำหนดประเภท และจัดหมวดหมู่ทุนทางวัฒนธรรมเกิดจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพพร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในท่าคา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจนนำไปสู่การประเมินระดับความสำคัญทางวัฒนธรรมซึ่งประกอบไปด้วยคุณค่าทางสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางวิชาการ และคุณค่าทางสังคม ผลการประเมินจากทั้งกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย และกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท่าคาเพื่อ

นำผลการประเมินที่ได้มาเปรียบเทียบระดับความสำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทางการสร้างเส้นทาง
ท่องเที่ยว และแนวทางการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม(ดูภาพที่ 2.1)

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย